



İnternet Bağımlılığının Aile İlişkilerine Etkisi¹

Melih DİKMEN², Murat TUNCER³

Özet: Bu araştırmanın amacı, bireyin internet bağımlılık düzeylerinin aile ilişkileri üzerindeki etkisini incelemektir. Bu kapsamda çalışma, 2016-2017 bahar döneminde Medipol Üniversitesi'nin meslek yüksekokulunda öğrenim gören 312 lisans öğrenciden oluşmaktadır. Bu çalışmada Nicel araştırma yöntemlerinden ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Veri toplama amacı ile Young tarafından geliştirilen ve Bayraktar tarafından Türkçeye uyarlanan 20 maddelik ve tek boyuttan oluşan İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) ile 1983 yılında Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından geliştirilen Bulut tarafından Türkçeye uyarlanan 60 madde ve 7 alt boyuttan oluşan Aile İlişkileri Değerlendirme Ölçeği (AİDÖ) kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular incelendiğinde, öğrencilerin internet bağımlılıklarının semptom göstermeyen düzeyde olduğu tespit edilmiştir. AİDÖ ile İBÖ arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde korelasyon tespit edilmiştir. AİDÖ'nün alt boyutlarından Problem çözme, Roller, Duygusal tepki, Gereken ilgi, Davranış kontrolü, İletişim ve Genel İşlevler ile İBÖ arasında pozitif yönde korelasyon tespit edilmiştir. Belirlenen korelasyonun niteliğini daha iyi açıklamak ve internet bağımlılığının aile ilişkileri üzerindeki yordama düzeyini tespit etmek için regresyon analizi yapılmıştır. İnternet bağımlılığı değişkeninin aile ilişkileri üzerindeki yordama gücünün zayıf olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, araştırmaya katılan bireylerin internet

¹Bu çalışma İnönü Üniversitesinde düzenlenen "11. Uluslararası Bilgisayar ve Öğretim Teknolojileri" sempozyumunda sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

² Uz. Fırat Üniversitesi, Enformatik Bölümü, melihdikmen@gmail.com, <https://orcid.org/0000-0001-7015-6236>

³ Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, mtuncer@firat.edu.tr, <https://orcid.org/0000-0003-2036-4592>

bağımlılık düzeylerinin düşük olduğu ve internet kullanım düzeylerinin aile ilişkilerini etkilemediği görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: İnternet bağımlılığı, Aile ilişkileri, Regresyon analizi

The Effect of Internet Addiction on Family Relationships

Abstract: The purpose of this study is to examine the effect of the individual's internet addiction level on family relationships. Within this scope the study consists of 312 students that are studying at vocational college, of Medipol University in 2016-2017 spring period. In this study, a relational screening model was used as a quantitative research method. The Internet Addiction Scale developed by Young and adapted to Turkish by Bayraktar was used to determine the internet dependency levels of individuals. In order to assess the family relationships of individuals, the Family Relations Assessment Scale, which was adapted to Turkish by Bulut developed by Brown University and Butler Hospital in 1983, was used. When the findings obtained in the research were examined, it was determined that the internet addictions of the students are at a without symptom level. Positive and significant correlations were found between the family relations assessment scale and the internet addiction scale. Positive correlations were found between IAS and FRAS sub-dimensions that Problem Solving, Roles Emotional Reaction, Interest, Behavior Control, Communication and General Functions. A regression analysis was conducted to better explain the nature of the correlation detected and to determine the predictability level of internet dependence on family relationships. It has been observed that the Internet addiction variable has weak predictability effect on family relationships. As a result, it can be said that the internet addiction levels of the individuals participating in the research are low and the internet use levels do not affect the family relations.

Keywords: Internet addiction, Family relationships, Regression analysis

Giriş

İnternet hizmetlerinin yaygınlaşması ve çeşitliliği onu gündelik yaşamın vazgeçilmez bir parçası haline getirmiştir. Geçmişte daha uzun zaman dilimlerinde gerçekleştirilebilen iş ve işlemler internet yardımıyla daha kısa sürelerde yapılmaya başlanmış, hizmetlerinin çeşitliliği ve kolaylığı iletişim, alışveriş gibi durumlarda da tercih edilmesine neden

olmuştur. İnsan yaşamına girişi ve yoğunluğu anlamında herhangi bir tereddüt yaşanmayan bu teknolojinin zaman içinde bireyi olumsuz bazı konularda da etkisi altına alması tartışılmasına neden olmuş, fayda-zarar dengesi açısından çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. İnternete gündelik yaşamda bu oranda yönelimin olması zaman içinde bazı sağlık sorunlarının da gündeme gelmesine neden olmuştur. Bu sağlık sorunlarından biri internet bağımlılığıdır. Yeşilay Derneği (2017) bağımlılığı “kişinin kullandığı bir nesne veya bir eylem üzerindeki kontrolünü kaybetmesi ve onsuз yaşam sürememeye başlaması” şeklinde tanımlamaktadır. Amerika Psikiyatrik Derneği tarafından yayınlanan Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders 5 (DSM-5) kitabında bir davranışın bağımlılık düzeyinde olduğunu tanımlanmasında bazı kriterlere sahip olması gerektiği belirtilmiştir. Bireyin bağımlı olduğu davranışı kestiğinde huzursuz, sinirli olması veya durdurmak amacıyla yaptığı girişimlerin başarısız olması, zamanının birçoğunu bu davranışa yönelik düşüncelerle geçirmesi, her sıkıntı yaşadığında (örneğin, çaresiz, suçlu, endişeli, depresyon) bu davranışa yönelmesi, yaşadığı durumları etrafındakilerden saklaması, bireysel ilişkilerini, işini, eğitimini ve kariyer fırsatlarını tehlikeye atması veya kaybetmesi bireyin sergilemiş olduğu davranışın bağımlılık düzeyinde olduğunu göstermektedir (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013). Ayrıca, DSM-3’de bağımlılık kavramı sadece madde bağımlılığıyla sınırlı kalmayıp, davranışsal bağımlılıklarında dâhil edilmesiyle daha da genişletilmiştir. 2013 yılında yayınlanan DSM-5’in üçüncü bölümünde internet ve oyun kullanımı bozukluğu yeni bir durum olarak önerilmesine rağmen daha fazla klinik çalışmaların ve araştırmaların yapılması gerektiği belirtilmiştir. Bu nedenle hâlihazırda davranışsal bağımlılıklar (kumar, alkol vb.) üzerinde durulduğu görülmektedir (DSM-5; American Psychiatric Association, 2013).

Amerikan Psikiyatrik Derneğine göre İnternetin yaygın ve uzun süreli kullanımına bağlı olarak çeşitli psikolojik ve sosyolojik problemler ortaya çıkmakta (Günüç, 2009), internetin kontrolsüz ve bilinçsiz kullanılması kişisel gelişimi olumsuz etkileyebilmektedir (Çiğdem ve Yarar, 2015). Gereğinden fazla internet kullanımını alan yazındaki çeşitli araştırma tanımlamalarıyla aktaran Ayas ve Horzum (2013) bu durumun internet bağımlılığı, patolojik internet kullanımı ve problemlili internet kullanımı gibi kavramlarla açıklanmaya çalışıldığını belirtmiştir. Ne şekilde adlandırılırsa adlandırılısın, aşırı internet

kullanımının önüne geçilememesi, internetsiz yaşamın önemini yitirmesi, internetsiz kalındığında sinirlilik, saldırganlık, iş ve aile yaşamının giderek kötüleşmesi gibi belirtilerin görülmesi internet bağımlılığının belirtileri olarak (Arısoy, 2009) tanımlanmıştır. 2003 yılında Kaliforniya üniversitesi tarafından yayınlanan internet raporuna göre bu belirtilerin yanı sıra uyku zamanının internette geçirilmesi, günde birkaç defa e-postaların kontrol edilmesi, küçük işler için gerekli zamanın internette geçirilmesi, internetteki gruplar ile yeni ilişki biçimleri, internet yoluyla bilgisayara yönelik meslekler edinme, hoşlanılan işlere yönelik ilgi kaybı, internette aile ve arkadaşlardan daha çok vakit harcama gibi belirtiler de internet bağımlılığının göstergeleri arasındadır (Akt. Tuncer, 2007). Samson ve Keen (2005), Young (1999) ve Young (1996) ise internet bağımlılığını sanal oyunlar, siber ilişki bağımlılığı, bilgi yükleme, bilgisayar bağımlılığı ve siber seksüel bağımlılık olmak üzere beş farklı tipte ele almaktadır. Yeşilay Derneği (2017) internet bağımlılığı ile psikiyatrik sorunlar arasındaki ilişkiye değinmiş, internet bağımlılarının %50'sinde anksiyete bozukluğu, psikotik bozukluk, depresyon veya distimik bozukluk, duydurum bozukluğu ve madde kullanımı gibi psikiyatrik bozuklukların görüldüğünü rapor etmiştir. Daha geniş bir perspektif sunması bakımından önemli sayılabilecek bir diğer çalışma Young (1999) tarafından yapılmış, internet bağımlılığının aile, akademik ve mesleki yaşama yönelik olumsuz sonuçlarının olacağını, internet bağımlılığının daha iyi tanımlanabilmesi için kişilik özellikleri, aile dinamikleri ve iletişim becerileri üzerine çalışmalar yapılmasını önermiştir. Aile ilişkilerinin internet bağımlılığı anlamında dikkate alındığı bir diğer çalışma Chou, Liu, Yang, Yen ve Hu (2015) tarafından yapılmış, araştırma bulgularına göre şiddetli internet bağımlılığı belirtilerini öngören en güçlü faktörün aile ilişkileri ile düşük memnuniyet olduğu ifade edilmiştir. İnternet bağımlılığını cinsiyet değişkeni açısından kurgulayan Shaw ve Black (2008) bu bağımlılığın erkeklerde daha fazla görüldüğünü, bilgisayar ve teknoloji erişiminin yaygın olduğu ülkelerde daha fazla rastlandığını, psikotrop ilaçların tedavide etkili olmadığını, aile ve evlilik terapilerinin yararlı olabileceğini belirtmiştir. Zorbaz (2013) da bu araştırma bulgularına paralel olarak erkeklerin problemleri internet kullanımı düzeyinin kadınlardan daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşmıştır. Ayrıca lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının olumsuz değerlendirilme korkusu ile genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma değişkenleri ile büyük oranda ilişkisi olduğunu (%21,5)

rapor etmiştir. İnternet bağımlılığı konusunda kültürlerarası karşılaştırma fırsatı sunması nedeniyle belki de en kapsamlı çalışma Mak v.d. (2014) tarafından yapılmış, Çin, Hong Kong, Japonya, Güney Kore, Malezya ve Filipinler olmak üzere altı ülkede yürütülen çalışma sonucunda internet bağımlılığının yaygın bir sorun olduğu ortaya konulmuştur. Amerikan Bağımlılık Tıbbi Derneği bağımlılığın madde kullanımıyla sınırlı olmadığını, kronik bir beyin bozukluğu olduğunu belirterek bu anlamda yeni bir tanımlama yapmıştır. Bu yeni tanıma göre kimyasal ya da davranışsal olan tüm bağımlılıklar, belirginlik, kontrol kaybı, ruh hali değişimleri ve sıkıntı, hoşgörü ve yoksunluğun hafifletilmesi ve olumsuz sonuçlara rağmen devam ettirilme eğilimindedir (Akt. Cash, Rae, Steel, ve Winkler, 2012).

İnternet bağımlılığının bir sağlık problemi olarak tanımlanmasıyla birlikte alan yazında bu duruma yönelik çok sayıda araştırmanın yapılmaya başlandığı gözlenmektedir. Yapılan araştırmaları semptomlar, nedensellik ve bazı bağımsız değişkenler ile ilişkilendirme şeklinde sınıflamak mümkündür. Batıgün ve Kılıç (2011) tarafından yapılan bir araştırmada üniversite öğrencilerinin yaklaşık %19'u internet bağımlısı olarak tanımlanmış, üst sosyoekonomik düzeydeki öğrencilerin bağımlılık puanlarının daha yüksek olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Yılmaz, Şahin, Haseski ve Erol (2014) ise araştırma örneklemelerini oluşturan lise öğrencilerinin %16'sını yüksek düzeyde internet bağımlısı olarak tanımlamışlardır. Bahrainian, Alizadeh, Raeisoon, Gorji ve Khazae (2014) üniversite öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmalarında internet bağımlılığı oranını %40.7 olarak belirlemiş, internet bağımlılığı ile depresyon ve benlik saygısı arasında anlamlı ilişkiler olduğunu gözlemişlerdir. Yılmazsoy ve Kahraman (2017) internet kullanım süresi arttıkça internet bağımlılık düzeylerinin de arttığını belirlemişlerdir. Nikolić, Zarić ve Nićiforović-Šurković (2015) internet bağımlılığının özellikle genç ergenler arasında yaygın olduğunu rapor etmişlerdir. Gencer (2017) ise internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları üzerine yapmış olduğu çalışmada internete erişim yerine göre anlamlı düzeyde fark belirlemiş, internet kafeden internete erişim sağlayanların bağımlılık düzeyi ve siber zorbalık davranışlarında artış belirlenmiştir. Aynı çalışmada internet bağımlılığı ile siber zorbalık davranışları arasında manidar düzeyde ilişki olduğu rapor edilmiştir. İnternet bağımlılığı ile psikolojik iyilik arasında ilişki olup olmadığını araştıran Çardak (2013), bu iki değişken arasında negatif ilişki olduğunu belirlemiş, internet bağımlılık düzeyi yüksek olan

öğrencilerin psikolojik iyilik hallerinin düşük olduğunu belirlemiştir. Şahin, Atasoy ve Altun (2016) internet bağımlılığı ile yaşam bağlılığı arasında negatif doğrusal ilişki olduğu bulgusuna ulaşmışlardır. İnternet bağımlılığını problem çözme eğilimi açısından araştıran Şahin, İbili ve Uluyol (2017) bu iki değişken arasında zıt yönlü bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Koç (2011) ise diğer çalışmalardan farklı olarak günde altı saat ve üzeri internet kullananlarda psikiyatrik belirtiler görüldüğünü rapor ederek internet kullanım süresi anlamında net bir sınırdan söz etmiştir. Yine bu çalışmada internet bağımlısı olanlarda obsesif kompulsif kişilik bozukluğu, kişiler arası duyarsızlık, depresyon, kaygı, düşmanlık, paranoid düşünce ve psikotizma gibi psikiyatrik belirtilerin daha fazla görüldüğü vurgulanmıştır. Chou vd. (2015), Volkow v.d. (2009), Weiss, Baer, Allan, Saran ve, Schibuk (2011) oyunlar ve iç mesajlaşmaların internet bağımlılığı anlamında dikkate alınması gerektiğini vurgulamışlardır. İnternet bağımlılığını oyunlar anlamında ele alan bir diğer çalışma Bat ve Kayacan (2016) tarafından yapılmış, Candy Crush oyununa yönelik vaka incelemesi türündeki çalışmalarında bağımlılığı ortaya çıkaran durumun oyuncuların çevrelerinde başka oyuncular olması, efekt ve seslerin etkili olması, oyunun kolay oynanabilmesi, oyunun başka yerlerde oynanabilmesi ve oyun içindeki şekillerin pozitif algılanması olduğunu belirtmişlerdir.

Buraya kadar bahsedilen çalışmalara benzer bulgular içeren birçok çalışma yapıla gelmiştir. Bu çalışmaların ortak noktası internet bağımlılığının sıklıkla görülmeye başlanan bir sağlık problemi olduğudur. Sağlık ve eğitim hizmetleri, iş yaşamı gibi pek çok durumda karşımıza çıkan bu problemin giderilmesi hususunda sağlıklı bir tanılama sürecinin etkili olacağı şüphesizdir. Bu araştırma sözü edilen bu tanılama sürecine Young (1999) ve Chou vd. (2015) da dikkat çektiği aile ilişkileri açısından katkı sunmayı amaçlamaktadır. Böylelikle aile ilişkilerinin internet bağımlılığı hususunda bir sebep mi, yoksa bir sonuç mu olduğu sorusu cevaplanabilecektir. Bir başka ifadeyle ailelerin ilgisizliği mi çocukları internete yöneltmekte, çocukların internet alışkanlıklarını aile içi iletişimi sınırlamakta sorunsalının tanımlanmasına yardımcı olunacaktır.

Yöntem

Bu araştırma ilişkisel tarama modeline göre yürütülmüştür. Karasar'a (2009) göre ilişkisel tarama modelleri, iki ve daha çok sayıdaki değişken arasında birlikte değişimin varlığını ve derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir. Araştırmanın örneklemini Medipol Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu'nda öğrenim gören bireyler oluşturmaktadır. Örneklem seçimi basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bu örnekleme yönteminde evreni oluşturan her elemanın örneğe girme şansı eşittir (Arıkan, 2004, s.141). Örneklemi Örnekleme ilişkin bazı bilgiler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Demografik Özellikleri ve Öğrenim Gördükleri Bölüme Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

	Değişkenler	f	%
Cinsiyet	Kadın	197	63.1
	Erkek	115	36.9
	Toplam	312	100.0
Yaş	18-21	283	90.7
	22-25	23	7.4
	26 ve üstü	6	1.9
	Toplam	312	100.0

Tablo 1'de görüldüğü üzere, örnekleme oluşturan öğrencilerin 197'si (%63.1) Kadın; 115'i (%36.9) Erkektir. Bireylerin 283'ü (%90.7) 18-21 yaş aralığında, 23'ü (%7.4) 22-25 yaş aralığında, 6'sı (%1.9) 26 ve üstü yaş aralığında bulunmaktadır.

Araştırmada elde edilen veriler değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Sayı, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Niceliksel verilerin ikili grup karşılaştırmalarında bağımsız gruplar t-testi, ikiden fazla grup karşılaştırmalarında dağılımın homojen olmadığı belirlenmesi neticesinde Kruskal Wallis H testi ve farklılığa neden olan grubun tespitinde Mann Whitney U analizine başvurulmuştur. Araştırmanın

bağımlı değişkenleri arasındaki ilişki Pearson korelasyon, bağımlı değişkenler arasındaki yordayıcılık ise regresyon analizi ile test edilmiştir. Ölçekler arasındaki korelasyon değerleri aşağıdaki kriterlere (Kalaycı, 2006) göre değerlendirilmiştir.

r	İlişki
0,00-0,25	Çok Zayıf
0,26-0,49	Zayıf
0,50-0,69	Orta
0,70-0,89	Yüksek
0,90-1,00	Çok Yüksek

Elde edilen bulgular %95 güven aralığında %5 anlamlılık düzeyinde değerlendirilmiştir.

Veri Toplama Aracı

Bu araştırmada, Bayraktar (2001) tarafından Türkçeye uyarlanan İnternet Bağımlılığı Ölçeği ile Bulut (1990) tarafından Türkçeye uyarlanan Aile İlişkileri Değerlendirme Ölçeği kullanılmıştır. İnternet Bağımlılığı Ölçeği (İBÖ) DSM-IV'ün "Psikoaktif Madde Bağımlılığı" ölçütlerinin Young (1998) tarafından internete uyarlanmasıyla oluşturulmuştur. Tanı Anketi olarak geliştirilen bu ölçek daha sonra 20 soruluk İnternet Bağımlılık Ölçeğine dönüştürülmüştür. 6'lı likert tipindeki ölçekte her bir soru için katılımcılar 0 (Hiçbir Zaman), 1 (Nadiren), 2 (Arada Sırada), 3 (Çoğunlukla), 4 (Çok sık), 5 (Devamlı) derecelerinde puan vermektedirler. Ölçek sonucunda elde edilen puanların toplanmasıyla 50 puan ve altında alan kullanıcılar "Semptom Göstermeyenler", 50-79 puan aralığındaki kullanıcılar "Sınırlı Semptom Gösterenler", 80 ve üstü puan alanlar ise "Patolojik İnternet Kullanıcısı" olarak sınıflandırılmaktadır (Bayraktar, 2001). Çeviri testin standardize edilmiş Alpha değeri .91, Spearman-Brown değeri ise .87'dir. Bu sonuçlar testin güvenilir olduğunu göstermektedir (Bayraktar, 2001). Regresyon Analizi sonucunda ölçekten alınan puanlar doğrultusunda modelin istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür ($f(11,29)=26.165; p<.01$). Bu araştırmada ölçeğin güvenilirliği tekrar hesaplanmış, tespit edilen Cronbach Alpha değerinin .94 olarak bulunması nedeniyle araştırmada kullanılması uygun görülmüştür.

Araştırmanın ikinci veri toplama aracı olan Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ) 1983'te Amerika Birleşik Devletleri'nde Brown Üniversitesi ve Butler Hastanesi tarafından Aile Araştırma Programı çerçevesinde geliştirilmiştir. Ailenin, işlevlerini yerine getirip getirmediği konusunda genel bir değerlendirme yapmak ve sorun alanlarını ortaya çıkarmak amacıyla oluşturulan ölçek 60 madde ve 7 alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar: Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevleri içermektedir. Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişmektedir. Genel olarak 2.00'nin üzerindeki puan ortalamalarının aile işlevlerinde sağlıksızlığa doğru bir gidişin göstergesi olduğu kabul edilmektedir. Ölçeğin Türkçeye uyarlaması Bulut (1990) tarafından yapılmıştır. Güvenirlik çalışması iç tutarlık ve puan değişmezliği açısından incelenmiştir. Alt ölçeklerin iç tutarlık katsayıları .38 ile .86 arasında değişmektedir. Ölçeğin geneline yönelik Cronbach Alpha katsayısı bu araştırma için .75 bulunmuştur.

Bu ölçeklerin yanı sıra kişisel bilgi formu yardımı ile katılımcılara ilişkin bazı bilgiler edinilmiştir. Bu kapsamda katılımcıların günlük internet kullanım süreleri, internet kullanım amaçları, kullanıcı cinsiyetleri gibi bilgiler elde edilmiştir.

Bulgular

Araştırmada öncelikle örneklemini oluşturan öğrencilerin günlük internet kullanım süresi belirlenmeye çalışılmış, elde edilen bulgular Tablo 2'de belirtilmiştir.

Tablo 2. Öğrencilerin Günlük Ortalama İnterneti Kullanma Sürelerine Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

	Gruplar	f	%
Günlük Ortalama İnternet Kullanım Süresi	0-3 saat	121	38.8
	4-7 saat	127	40.7
	8-11 saat	24	7.7
	12 saat ve üstü	40	12.8
	Toplam	312	100.0

Tablo 2'deki öğrencilerin günlük ortalama internet kullanımı sürelerine bakıldığında 121 öğrencinin (%38.8) 0-3 saat, 127'sinin (%40.7) 4-7 saat, 24'ünün (%7.7) 8-11, 40'ının (%12.8) 12 saat ve üstü bir süreyi internette geçirdikleri belirlenmiştir. İnternet kullanımına ilişkin bu sürelerin hangi amaçlarla kullanıldığı araştırılması gereken bir diğer husustur. Öğrencilerin internet kullanım amaçlarına ilişkin dağılımları ise Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3. Öğrencilerin İnternet Kullanım Amaçlarına Göre Frekans ve Yüzde Değerleri

Kullanım Amacı	f	%
Sosyal Medya	150	48.1
Sohbet/Chat	118	37.8
Alışveriş	3	1.0
e-posta göndermek	8	2.6
Ders çalışmak/Ödev hazırlamak	2	.6
Haber, Dergi vb. okuma	9	2.9
Video, müzik vb.	22	7.1

Öğrencilerden interneti en çok hangi amaçla kullandıklarını belirtmeleri istenmiş, 150'sinin (%48.1) sosyal medya, 118'inin (%37.8) sohbet/chat, 3'ünün (%1.0) alışveriş, 8'inin (%2.6) e-posta göndermek, 2'sinin (% 0.6) ders çalışmak/ödev hazırlamak, 9'unun (%2.9) haber, dergi vb. okuma ve 22'sinin (%7.1) video ve müzik izlemek/dinlemek şeklinde cevaplar verdikleri görülmüştür. Verilen cevaplar arasında ders çalışmak ve ödev hazırlamak amacıyla internet kullananların 2/312 gibi oldukça düşük bir oranda olması dikkat çekicidir. Diğer taraftan sosyal medya internet kullanımında ilk sırayı almaktadır.

Meslek yüksekokulu öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerini belirlemek amacıyla uygulanan internet bağımlılığı ölçeğine verdikleri yanıtların ortalaması ve standart sapması hesaplanmış ve Tablo 4'de belirtilmiştir.

Tablo 4. Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Ortalaması

	N	Ort	Ss	Sonuç
İnternet Bağımlılığı Düzeyi (Grup)	312	28.78	14.76	Semptom Göstermeyen

Araştırmaya katılan Öğrencilerin internet bağımlılık düzeyi ortalamasının (28.78 ± 14.76) olduğu görülmektedir. Katılımcılar genel bir değerlendirmeye tabi tutulduğunda semptom göstermeyen kullanıcılar olarak tanımlanabilir. Bireysel bir değerlendirme yapıldığında ise 27 öğrencinin (%8.6) sınırlı semptom gösteren, 285 öğrencinin (%91.4) semptom göstermeyen kullanıcı olduğu belirlenmiştir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin internet bağımlılık düzeylerinin günlük ortalama internet kullanım süresi değişkenine göre anlamlı bir farklılık gösterip göstermediği belirlenmek istenmiştir. Gruplara düşen kişi sayısı bakımından ciddi farklılıkların olması nedeniyle Anova analizi yerine Kruskal Wallis H testi yapılmış olup sonuçlar Tablo 5’de verilmiştir. (Yılmaz, 2007) gruplara düşen kişi sayısının 30’un altında olması durumunda non-parametrik testlerin tercih edilmesi gerektiğini belirtmiştir.

Tablo 5. Öğrencilerin Bilgisayar Bağımlılık Düzeylerinin Günlük Ortalama İnterneti Kullanma Süresine Göre Ortalamaları

Ölçek	Grup	N	S.O	Chi-Square	sd	p
İBÖ	0-3 saat	121	155.46	1.86	3	.603
	4-7 saat	127	153.13			
	8-11 saat	24	180.23			
	12 saat ve üstü	40	156.18			
	Toplam	312				

Tablo 5’de görüldüğü üzere internet bağımlılık ortalaması günlük ortalama internet kullanım sürelerine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır ($p > .05$). Buna karşın günlük ortalama internet kullanım süresini 8-11 saat olarak belirten grubun sıra ortalamasının yüksek olması dikkati çekmektedir.

Araştırmanın bir diğer bağımsız değişkeni cinsiyettir. Yapılan Levene testi sonucunda dağılımların homojen olduğunun tespit edilmesiyle birlikte, öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırmak için bağımsız gruplar t testi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6. İnternet Bağımlılığı düzeyinin cinsiyet değişkenine göre karşılaştırılması

Ölçek	Gruplar	Levene test		N	\bar{x}	ss	t testi		
		F	p				t	Sd	p
İBÖ	Kadın	.003	.953	197	29.58	14,73	1.22	310	.223
	Erkek			115	27.47	14.70			

Tablo 6’da da görüldüğü gibi internet bağımlılık düzeyi cinsiyet değişkenine göre anlamlı düzeyde farklılaşmamıştır (t=1.221; p> .05).

Araştırma kapsamında son olarak araştırma değişkenlerine yönelik ilişkisel analizler yapılmıştır. Öncelikle her iki veri toplama aracı ve alt boyutları arasında ne düzeyde ve yönde ilişkiler olduğu belirlenmeye çalışılmış, bu duruma yönelik bulgular Tablo 7’de verilmiştir.

Tablo 7. Öğrencilerin Aile ilişkileri ve İnternet bağımlılık düzeyleri arasındaki İlişki

Korelasyon	N	Pearson (r)	p
Problem Çözme* İBÖ	312	.215**	.000
İletişim* İBÖ	312	.144*	.015
Roller* İBÖ	312	.262**	.000
Duygusal Tepki* İBÖ	312	.288**	.000
Gereken İlgi* İBÖ	312	.342**	.000
Davranış Kontrolü* İBÖ	312	.328**	.000
Genel İşlevler* İBÖ	312	.409**	.000
ADÖTamamı* İBÖ	312	.236**	.001
ADÖTamamı* İletişim	312	.771**	.000

İBÖ: İnternet Bağımlılığı Ölçeği, ADÖ: Aile İlişkileri Değerlendirme Ölçeği

** .001 Düzeyinde ilişki, * .05 düzeyinde ilişki

Aile ilişkileri değerlendirme ölçeğinin (ADÖ) bütün alt boyutları ile arasında pozitif yönde ($p < .001$) düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Aile ilişkileri değerlendirme ölçeği açısından en yüksek korelasyonun “İletişim” alt boyutuyla olduğu görülmektedir ($r = .771$; $p < .01$). Aile ilişkileri değerlendirme ölçeği ile İnternet bağımlılığı ölçeği (İBÖ) arasında pozitif yönde ve anlamlı düzeyde ilişki bulunmuştur ($r = .236$; $p < .01$). Ayrıca ADÖ'nün alt boyutları olan Problem çözme, Roller, Duygusal tepki, Gereken ilgi, Davranış kontrolü ve Genel işlevler ile İBÖ arasında pozitif yönde ve ($p < .01$) düzeyinde anlamlı ilişkiler bulunmuştur. Son olarak ADÖ'nün İletişim alt boyutuyla İBÖ arasında pozitif yönde ($p < .05$) düzeyinde anlamlı ilişki tespit edilmiştir. Belirlenen bu ilişkinin niteliğini daha iyi yordama amacıyla aile ilişkilerinin internet bağımlılığını ne ölçüde yordadığını belirlemek için regresyon analizi yapılmış, elde edilen sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8. Öğrencilerin İnternet Bağımlılık Düzeylerinin Aile İlişkilerine Etkisi

	B	t	p	F	Model (p)	R ²
Aile ilişkileri → İnternet Bağımlılığı	1.980	34.49	.000	11.29	.001	.056
	.006	3.36	.001			

Öğrencilerin aile ilişkileri ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkiyi belirlemek üzere yapılan regresyon analizi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($F = 11.290$; $p = .01$). Aile ilişkilerinin internet bağımlılığına ilişkin varyansı açıklama gücünün zayıf olduğu görülmüştür ($R^2 = .056$, yaklaşık %6). Buna karşın internet bağımlılığının aile ilişkilerini sınırlı oranda etkilediği ($\beta = .236$) söylenebilir.

Sonuç ve Tartışma

Araştırma sonucunda meslek yüksekokulu öğrencilerinin günlük ortalama internet kullanımı süresi dikkate alındığında ilk sırayı %40,7 ile 4-7 saat arası kullanım süresinin aldığı, internetin en çok sosyal paylaşım amacına dönük olarak kullanıldığı belirlenmiştir. İnternetin sosyal paylaşım amacına dönük olarak yoğun bir biçimde kullanılmasına karşın,

internet bağımlısı olarak tanımlanan kişi sayısı oldukça azdır. Oysaki Turan (2015) öğrencilerin sosyal medya sitelerinde geçirdikleri süre ile internet bağımlılığı riski arasında anlamlı fark saptamıştır. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sosyal medya araçlarının bireyin yaşam tarzına ve düşüncelerine göre gruplar kurabilmesi, fikirlerini hızlıca milyonlarca insanlarla paylaşabilmesi, yalnızlık duygusunun neden olacağı depresif düşüncelerden uzak tutması gibi birçok açıdan fayda sağlayabileceğini belirtmiştir (CSGB, 2017). Araştırma örnekleminin yoğun biçimde interneti kullanmasına karşın bağımlı olarak sınıflanamamasının yaş grubu ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Bu yaş grubunda iş ve gelecek kaygısının yoğun olması onlarda internete yönelik bir kontrol mekanizmasının gelişmesine neden olmuş olabilir.

Meslek yüksekokulu öğrencileri internet bağımlılık ölçeğinden aldıkları puanlar açısından değerlendirildiğinde semptom göstermeyen kullanıcılar olarak tanılanmıştır. Ancak Batıgün ve Kılıç (2011) üniversite öğrencilerinin yaklaşık %19'unu internet bağımlısı olarak tanımlanmışlardır. Yılmaz vd. (2014) göre ise lise öğrencilerinin %16'sı yüksek düzeyde internet bağımlısıdır. Bahrainian v.d. (2014) internet bağımlılığı anlamında oldukça yüksek bir orana ulaşmış, üniversite öğrencilerinin internet bağımlılığı oranını %40.7 olarak bulmuşlardır. Ergin, Uzun ve Bozkurt (2013) tıp fakültesi öğrencileri arasındaki riskli internet kullanımı oranını düşük bulmuşlardır. Benzer bulgular Akdağ, Yılmaz, Özhan ve Şan (2014), Ertekin, Ertekin, Uludağ ve Tekin (2016) ve Turan (2015) tarafından da elde edilmiştir. Ancak Alaçam, Ateşçi, Şengül ve Tümkaya (2015) internet bağımlılığının üniversite öğrencileri arasında yaygın bir sorun olduğunu rapor etmişlerdir. Bu çalışmada üzerinde çalışılan örneklem grubunun günlük internet kullanım sürelerinin birçok araştırmacıya (Young, 1996; Yang ve Tung, 2004; Eijnden, Meerkerk, Vermulst, Spijkerman ve Engels, 2008) göre bağımlılık düzeyinde olmasına rağmen, internet bağımlısı olmamalarının nedenleri arasında sosyal ortamları, aile ilişkileri, bilgi ve iletişim teknolojilerinin kullanılmasına yönelik farkındalıkları gibi birçok faktör etkili olmuş olabilir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgulara göre internet bağımlılık düzeyi cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmamaktadır. Buna karşın kadınların internet bağımlılık ortalamaları erkeklerden yüksek bulunmuştur. Ertekin vd. (2016) göre olası internet

bağımlılığı oranı erkek öğrencilerde kız öğrencilere nazaran daha fazladır. İnternet bağımlılık düzeyinin erkeklerde daha fazla görüldüğü bulgusu Shaw ve Black (2008) ve Zorbaz (2013) tarafından da paylaşılan bir bulgudur. Araştırma bulguları arasındaki farklılığın nedeni Can ve Kara (2010) tarafından da değinilen internet kafeye giden bireylerin %79'unun erkeklerden oluşması gösterilebilir. Yakın geçmişte internet kafelerin internet erişimi anlamında başlıca ortamlar arasında olduğu bilinmektedir. Türk toplumunun kültürel ve sosyal yaşamı dikkate alındığında bu ortamlara geçmişte erkeklerin daha fazla gittikleri, dolayısıyla da bağımlılık düzeylerinin kadınlardan daha yüksek olabileceği düşünülmektedir. Zaman içinde akıllı telefonlarla birlikte internet erişimi imkânlarının daha da kolaylaşması kadınların da internet bağımlılıklarında ciddi bir artışa neden olmuş olabilir. TÜİK (2017) cinsiyete göre internet kullanım oranları incelenmiş, erkeklerin %75.1, kadınların ise %58.7 oranında internete bağlantı sağladıkları belirlenmiştir. Bu oranlar cinsiyete dayalı kullanımın birbirine gittikçe yaklaştığını göstermektedir.

Araştırmada aile ilişkilerinin internet bağımlılığını yordayıcılık gücünün zayıf, yaklaşık %6'lık bir yordama gücünün olduğu belirlenmiştir. Alanyazın incelendiğinde internet bağımlılığının aile ilişkileri üzerindeki etkisini araştıran sınırlı sayıda çalışmaya (Bayraktutan, 2005; Sarı, 2015) rastlanmıştır. Bayraktutan (2005) tarafından yapılan araştırmada aile içi ilişkilerin kopuk olduğu bir yapıda özellikle genç bireylerin internete daha çok yöneldiği, bazı özel durumların aile yerine internet ortamında tanışılan kişilerle paylaşıldığı, günlük internette geçirilen sürenin aile ilişkilerini olumsuz yönde etkilediği belirtilmektedir. Sahraee, Khosravi ve Yusefnejad (2011) tarafından yapılan araştırmada internetin hem aile bireylerini bir araya getirmesi gibi bir rolünün olduğunu, hem de aile bireylerinin birbirleriyle olan diyalogunu azalttığı vurgulanmaktadır. Bu duruma açıklık getirecek olursak, aile bireylerin birbirlerinden uzak yerlerde olduklarında internetle birlikte kullanılan uygulamaların anlık yazışma, görüntülü ve sesli konuşma imkânı sağlaması, aile ilişkilerine olumlu katkıda bulunacaktır. Öte yandan aynı çatı altında yaşayan bireylerin kopuk iletişimlerinden dolayı hissettikleri yalnızlığı, internet ortamında gidermeye çalışması aile ilişkilerini daha da kötüye götürebilecektir. Nitekim Bayraktutan (2005) tarafından yapılan araştırmada günümüz ailelerin büyük bir kısmının gündüz çalışan ebeveynlerden ve okulda geçiren çocuklardan oluşması nedeniyle, sadece uyumadan önce birkaç saat

birbirlerine zaman ayırabildikleri belirtilmektedir. Aile ilişkilerinde yaşanan değişmeler sonucu, ailenin birey üzerindeki etkileri azalmakla birlikte bazı eksiklikler meydana gelmiş, sosyalleşme araçlarının etkileri de değişmiştir. Araştırma kapsamında elde edilen internetin en çok sosyal paylaşım amacıyla kullanıldığı bulgusu dikkate alındığında ebeveynler ile çocukların sosyal iletişim imkânlarının kısıtlı olduğunu söyleyebiliriz. Ayas ve Horzum (2013) bir grup öğrencinin aile internet tutumunu araştırdıkları çalışmalarında ailelerin önemli bir kısmının ihmalkâr internet tutumuna sahip olduğunu, ihmalkâr aile tutumunun internet bağımlılığı üzerinde önemli rolü olduğuna değinmiştir. Vondrácková ve Gabrhelík (2016) internet bağımlılığının önlenmesi noktasında sadece risk altındaki çocuk ve ergenlerin değil, aynı zamanda onların ebeveynleri, öğretmenleri, akranlarının da önleme müdahalelerin bir parçası olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Sonuç olarak araştırmaya katılan bireylerin internet bağımlılık düzeylerinin düşük olduğu ve internet kullanım düzeylerinin aile ilişkilerini düşük bir oranda etkilediği görülmektedir. Araştırma kapsamında incelenen bağımsız değişkenler dışında kalan diğer belirleyici faktörleri de irdelemek amacıyla daha derinlemesine çalışmaların yapılması önerilmektedir. Daha büyük örneklerde yapılacak araştırmalar internet bağımlılığının tanınması ve aile ilişkileri üzerindeki etki düzeyini belirlemek adına önemli olacaktır.

Kaynakça

- Akdağ, M., Yılmaz, B.Ş., Özhan, U. & Şan, İ. (2014). Üniversite öğrencilerinin internet bağımlılıklarının çeşitli değişkenler açısından incelenmesi (İnönü Üniversitesi örneği). *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 73-96. doi: 10.17679/iuefd.98972
- Alaçam, H., Ateşçi, F.Ç., Şengül, A.C. & Tümkaya, S. (2015). Üniversite öğrencilerinde internet bağımlılığının sigara ve alkol kullanımı ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 16, 383-388. doi: 10.5455/apd.172340
- American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders (DSM-5)*. American Psychiatric Pub.
- Arıkan, R. (2004). Araştırma teknikleri ve rapor hazırlama. Ankara: Asil Yayın.
- Ayas, T. & Horzum, M. B. (2013). İlköğretim öğrencilerinin internet bağımlılığı ve aile internet kullanımı. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(39), 46-57.
- Arısoy, O. (2009). Internet addiction and its treatment. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 1(1), 55-67.

- Bahrainian, S.A., Alizadeh, K.H., Raeisoon, M.R., Gorji, O.H. & Khazaei, A. (2014). Relationship of internet addiction with self-esteem and depression in university students. *Journal of Preventive Medicine and Hygiene*, 55, 86-89.
- Batıgün, A.D. & Kılıç, N. (2011). İnternet bağımlılığı ve kişilik özellikleri, sosyal destek, psikolojik belirtiler ve bazı sosyo-demografik değişkenler arasındaki ilişkiler. *Türk Psikoloji Dergisi*, 26(67), 1-10.
- Bayraktar, F. (2001). Ergenlik döneminde internet kullanımının rolü. *Yayımlanmamış yüksek lisans tezi*, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir
- Bayraktutan, F. (2005). Aile içi ilişkiler açısından internet kullanımı. *Yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Bat, M. & Kayacan, Ş. (2016). İnternet bağımlısı erişkinlerde sosyal medya oyunları üzerine vaka incelemesi: Candy Crush oyunu. *Karadeniz Teknik Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 3(12), 20-46.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği El Kitabı*. Ankara: Özgüneliş Matbaası.
- Can, Y. & Kara, B. (2010). İnternet Kafeye Devam Etme Alışkanlığı Bulunan Bireylerin Bir Alt Kültür Grubu Olarak İncelenmesi: Niğde Örneği. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 13(1), 38-66.
- Cash, H., Rae, C.D., Steel, A.H. & Winkler, A. (2012). Internet addiction: A brief summary of research and practice. *Current Psychiatry Reviews*, 8, 292-298.
- Chou, W.J., Liu, T.L., Yang, P., Yen, C.F. & Hu, H.F. (2015). Multi-dimensional correlates of internet addictions symptoms in adolescents with attention-deficit/hyperactivity disorder. *Psychiatry Research*, 225, 122-128.
- Çardak, M. (2013). Psychological well-being and internet addiction among university students. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 12(3), 134-141.
- Çalışma & Sosyal Politikalar Bakanlığı (ÇSGB). (2017). *İnternet ve Sosyal Medya Kullanımı*. Erişim tarihi: 01.02.2018. Erişim linki: <https://www.csgb.gov.tr/media/6784/internetvesosyalmedya.pdf>
- Çiğdem, H. & Yazar, G. (2015). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin internet bağımlılıkları ve iyilik halleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Electronic Journal of Vocational Colleges*, 5(1), 72-81.
- Ergin, A., Uzun, S.U. ve Bozkurt, A.İ. (2013). Tıp fakültesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve etkileyen etmenler. *Pamukkale Tıp Dergisi*, 6(3), 134-142.
- Ertekin, Y.H., Ertekin, H., Uludağ, A. & Tekin, M. (2016). İlköğretim sekizinci sınıf öğrencilerinde internet bağımlılığı: Çanakkale Örneği. *Türkiye Aile Hekimliği Dergisi*, 20(2), 72-76. doi: 10.15511/tahd.16.21672
- Eijnden, M., Meerkerk, G., Vermulst, A., Spijkerman, R., & Engels, E. (2008). Online communication, compulsive internet use, and psychosocial well-being among adolescents: A longitudinal study. *Developmental psychology*, 44(3), 655.
- Gencer, H. (2017). Ortaokul öğrencilerinde internet bağımlılığı ve siber zorbalık davranışları ile ilişkili değişkenlerin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Cumhuriyet Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Adana.

- Günüç, S. (2009). İnternet bağımlılık ölçeğinin geliştirilmesi ve bazı demografik değişkenler ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Van.
- Kalaycı, Ş. (2006). SPSS uygulamalı çok değişkenli istatistik teknikleri. Kalaycı Ş. (Ed.). *Faktör analizi*. s.321-331. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karasar, N. (2009). *Bilimsel araştırma yöntemi: kavramlar, ilkeler, teknikler*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Koç, M. (2011). Internet addiction and psychopathology. *TOJET: The Turkish Online Journal of Educational Technology*, 10(1), 1453-148.
- Mak K.K., Mphill, C.M.L., Watanabe, H., Kim, D., Bahar, N., Ramos, M., Young, K.S., Ho, R.C.M., Aum, N.R. & Cheng, C. (2014). Epidemiology of internet behaviors and addiction among adolescents in six asian countries. *Cyberpsychology, Behavior, And Social Networking*, 17(11), 720-728.
- Nikolić, E.A., Zarić, D. & Nićiforović-Šurković, O. (2015). Prevalence of internet addiction among school children in Novi Sad. *Srp Arh Celok Lek.*, 143(11-12), 719-725.
- Alizadeh, O., Khosravi, Z. & Yusefhejad, M. (2011). The relationship of internet addiction with family functioning and mental health among Iranian students. *European Psychiatry*, 26(1), 18-22.
- Samson, J. & Keen, B. (2005). Internet addiction. <http://www.notmykid.org/ParentArticles/internet/> (Ocak 2006'da alınmıştır).
- Sarı, E., (2015). Sosyal medya ve internetin aile içi ilişkiler açısından değerlendirilmesi. Erişim Tarihi: 20.03.2017). Link: https://www.tavsiyeediyorum.com/makale_14872.htm.
- Shaw, M. & Black, D.W. (2008). İnternet addiction: Definition, assessment, epidemiology and clinical management. *CNS Drugs*, 22(5), 353-365.
- Şahin, S., İbili, E. & Uluyol, Ç. (2017). Öğretmen adaylarında problem çözme eğilimi ve internet bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 19(1), 1-21.
- Şahin, C., Atasoy, M. & Altun, M. (2016). Beden eğitimi öğretmen adaylarının yaşam bağlılığı ve internet bağımlılığı arasındaki ilişkinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 4(1), 111-121.
- Tuncer, M. (2007). Uzaktan Eğitim ve Uzaktan Eğitim Teknolojisinin Öğrenen Sağlığına Etkileri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 20, 26-31.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2017). Hanehalkı bilişim teknolojileri kullanım araştırması. Erişim Tarihi:02.02.2018. Erişim linki: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=24862>
- Turan, R.T. (2015). Başkent üniversitesi öğrencilerinde internet bağımlılığı sıklığı ve ilişkili faktörler. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*, Başkent Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği Anabilim Dalı, Ankara.
- Volkow, N.D., Wang, G.J., Kollins, S.H., Wigal, T.L., Newcorn, J.H., Telang, F., ... Swanson, J.M. (2009). Evaluating dopamine reward pathway in ADHD: Clinical implications. *Journal of the American Medical Association*, 302,1084-1091.
- Vondrácková, P. & Gabrhelík, R. (2016). Prevention of internet addiction: A systematic review. *Journal of Behavioral Addictions*, 5(4), 568-579.

- Weiss,M.D.,Baer,S.,Allan,B.A.,Saran,K. & Schibuk,H., (2011).The screens culture: impact on ADHD. *Attention Deficit and Hyperactivity Disorders*, 3,327–334.
- Yeşilay Derneği, (2017). Türkiye bağımlılıkla mücadele eğitim programı. <https://www.yesilay.org.tr> (10 Aralık 2017 tarihinde erişilmiştir.)
- Yılmaz, E., Şahin, Y.L., Haseski, H.İ. & Erol, O. (2014). Lise öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi: Balıkesir ili örneği. *Eğitim Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 4(1), 133-144.
- Yılmaz, H. (2007). *Örneklem büyüklüğünün saptanması ve istatistiksel testler*. Erişim tarihi: 01.02.2018. Erişim linki: http://www.tavsiyeediyorum.com/makale_298.htm
- Yılmazsoy, B. & Kahraman, M. (2017). Uzaktan eğitim öğrencilerinin internet bağımlılık düzeylerinin incelenmesi. *Açıköğretim Uygulamaları ve Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 9-29.
- Young, K.S. (1999). *Internet addiction: symptom, evaluation, and treatment*. Erişim tarihi: 01.02.2018 Erişim linki: <http://netaddiction.com/articles/symptoms.pdf>
- Young, K.S. (1996). Internet addiction: the emergence of a new clinical disorder. *CyberPsychology and Behavior*, 1(3), 237-244.
- Yang, S., C. & Tung, C. (2004). Comparison of internet addicts and non-addicts in Taiwanese high school. *Comput Hum.* 23:79-96
- Zorbaz, O. (2013). Lise öğrencilerinin problemleri internet kullanımının sosyal kaygı ve akran ilişkileri açısından incelenmesi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Hacettepe Üniversitesi, Ankara.